

Солдатський В.В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу*

ПОРЯДОК НАБУТТЯ ЧИННОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Набуття чинності кримінально-процесуального закону, регулюється Указом Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10 червня 1997 року.

На території України застосовуються тільки офіційно оприлюднені закони. Не оприлюднені закони, не застосовуються на території країни. Згідно ст. 4 нормативно-правові акти Верховної Ради України і Президента України, набирають чинності через десять днів з дня їх офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня їх опублікування в офіційному друкованому виданні. Офіційними друкованими виданнями є: «Офіційний вісник України», «Відомості Верховної Ради України», газета «Президентський вісник», газета «Урядовий кур'єр». Якщо нормативно-правовий акт опубліковано в газеті «Президентський вісник» або газеті «Урядовий кур'єр» до його опублікування в «Офіційному віснику України», «Відомостях Верховної Ради України», він набирає чинності після опублікування в тій із зазначених газет, де його було опубліковано раніше, в порядку, встановленому статтями закону (ст. 4 Указу Президента України від 10.06.97 р. № 503/97 «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності»).

Кримінально-процесуальний закон вступає в юридичну силу одночасно на усій території України. Набуття чинності закону означає, що з цієї миті законом повинні керуватися, виконувати і дотримуватися усі організації, посадовці і громадяни. До набуття чинності нового закону діє старий закон, новим законом керуватися не можна. Поведінка відповідно до нової норми, що не увійшла ще до законної сили (хоча держава, створюючи нову норму, тим самим явно визнає незадовільність старою) буде порушенням діючої норми закону.

Вченими прийнято виділяти дві групи набуття чинності закону: звичайний (ординарний) і незвичайний (екстраординарний).

До звичайних відносять: конституційні закони, закони набувають чинності одночасно на усій території через десять днів з дня офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня опублікування в офіційних виданнях (ст. 57 Конституції України, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.).

Потрібно зауважити, що для кримінально-процесуальних законів в більшості випадків використовується екстраординарний порядок набуття чинності, що передбачає або скорочений (менше десяти днів), або тривалий термін. Скорочений термін може встановлюватися шляхом вказівки в тексті нормативного акту на календарну дату, на інші обставини, з якими зв'язується набрання законної сили документу («з моменту підписання», «з моменту публікації» тощо).

Останнім часом багато кримінально-процесуальних законів набували чинності з моменту офіційного опублікування та дати вказаної в самому законі.

Що стосується значних за обсягом законів, то для них, як правило, встановлюють

триваліший термін. Це обумовлено необхідністю вивчення закону, перепідготовка кадрів, створення відповідної матеріально-технічної бази та інші підстави. Такий термін вказуються або в самому законі, або в спеціальному акті про порядок вступу цього закону в силу.

У майбутньому часі, нас чекає перехід на новий законопроект кримінального процесу. Розглянемо на прикладі Російської Федерації, як відбувався перехід від старого до нового процесуального закону. Момент переходу від застосування КПК РСФСР до нового КПК РФ, відбувся в ніч з 30 червня на 1 липня 2002 р.

Згідно ст. 1 КПК РРФСР і ст. 4 КПК РФ провадження по кримінальній справі, повинно застосовуватися саме ті кримінально-процесуальні закони, які діють на момент здійснення відповідної процесуальної дії. Проте це правило регламентує лише найбільш прості випадки і не дає відповіді на питання, як бути органам кримінального судочинства, якщо, наприклад, слідча або інша процесуальна дія почата під час дії одного кримінально-процесуального закону, а закінчується після набуття чинності іншого? Яким законом керуватися: старим або новим, як правильно оформити протокол? Поза сумнівами, таких випадків було в даний проміжок часу немало. Спробуємо дати відповіді на поставлені вище питання.

При провадженні слідчих дій (огляд, обшук, допит, слідчий експеримент та інші) або інших процесуальних дій (ознайомлення обвинуваченого з матеріалами кримінальної справи), розпочатих 30 червня 2002 р., і які оформляються відповідно до норм КПК РРФСР, а закінчених 1 липня 2002 р. або пізніше, дійсно, доведеться керуватися послідовно двома кримінально-процесуальними законами.

Як представляється, в протоколі при таких обставинах слід було б вказати, що ця слідча або інша процесуальна дія розпочата по КПК РРФСР, а завершена по КПК РФ. При цьому у разі складання протоколу в ході проведення слідчої або іншої процесуальної дії його необхідно оформляти за правилами, встановленим КПК РРФСР, але з приписками до нового. Інакше ми матимемо справу з однаково неприпустимими «переживанням» старого кримінально-процесуального закону або зворотною силою нового.

Таким чином, порядок вступу кримінально-процесуального закону може розрізнятися і супроводжуватися рядом запитань, відповіді на яких чинне законодавство доки не містить. Такий перехід не може не турбувати як науковців так і практикуючих фахівців у галузі кримінального судочинства. Як зазначається у ст. 5 проекту КПК України (Проект Постанови про прийняття за основу проекту Кримінального процесуального кодексу України 9700/П від 09.02.2012) процесуальна дія виконується, а процесуальне рішення приймається згідно з положеннями, чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення. Допустимість доказів визначається положеннями, які були чинними на час їх отримання. Новий КПК набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування, за винятком деяких, прямо передбачених п. 1 Розділу X положень.